

Stanisław Koziej*

REFLEKSJE NA 100-LECIE NIEPODLEGŁOŚCI: TRANSFORMACJA STRATEGICZNA OBRONNOŚCI III RP

DOI: 10.26399/meip.4(63).2018.47/s.koziej

WPROWADZENIE

Okragłe rocznice są zawsze dobrą motywacją do refleksji nad tym, co było. Tak jest też z 100. rocznicą odzyskania przez Polskę niepodległości. Zarówno czas odzyskania niepodległości, jak i polskie losy ostatniego wieku, jaki mija od tamtego historycznego wydarzenia, w sposób szczególny skłaniają do przemyśleń na tematy bezpieczeństwa, obronności wojska. Taki też charakter ma niniejsza publikacja.

Tytułem wprowadzenia do niej zauważmy, że przez wieki warunki bezpieczeństwa Polski determinowane były przez jej geostrategiczne położenie na swoistym „przeciągu” strategicznym między dwoma biegunami Wschodem i Zachodem (rysunek 1). Od zarania dziejów Polska musiała rozwiązywać dylematy tego położenia: za Piastów – jak obronić się przed wchłonięciem przez Zachód; za Jagiellonów – jak skonsumować potęgę wschodu; za królów elekcyjnych – jak obronić się przed jednoczesnymi zakusami mocarstw ze Wschodu i Zachodu; pod zaborami – jak nie dać się zgermanizować przez Zachód i zrusyfikować przez Wschód.

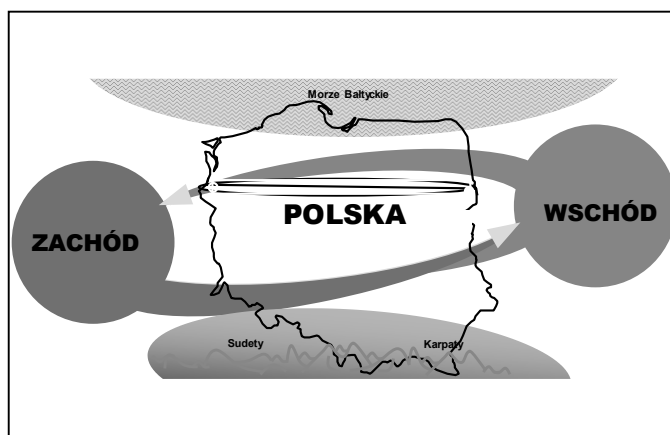
W wyniku narodowej determinacji przetrwania Polaków i wzajemnie przegranej przez zaborców wojny między sobą Polska odzyskała niepodległość po ponad 100 latach, po kilku pokoleniach, politycznego niebytu. Po odzyskaniu niepodległości w 1918 roku Polska organizowała struktury państwa, w tym

* Stanisław Koziej – prof. dr hab., Uczelnia Łazarskiego w Warszawie, Wydział Ekonomii i Zarządzania, stanislaw.koziej@lazarski.pl

także siły zbrojne, od podstaw. Jednocześnie przyszło jej toczyć wojnę z Rosją Radziecką o utrzymanie dopiero co odzyskanej niepodległości. Kluczowym momentem tej wojny była zwycięska bitwa pod Warszawą. Historycy przypisują jej nawet dużo szersze, niż tylko polskie, znaczenie¹. Wiąże się to z zatrzymaniem, właśnie w wyniku tej bitwy i następującej po niej kontrofensywy armii polskiej, ekspansji rewolucji bolszewickiej na Zachód, szczególnie do Niemiec, co przesądziło o warunkach ustanowienia następnie w Wersalu tzw. wersalskiego ładu międzynarodowego po pierwszej wojnie światowej².

Rysunek 1

Geostrategiczne położenie Polski

Źródło: opracowanie własne.

W tym roku obchodzimy 100-lecie tego historycznego wydarzenia. Te ostatnie 100 lat od odzyskania niepodległości można z punktu widzenia polityczno-strategicznych warunków bezpieczeństwa i strategii obronności podzielić na trzy okresy:

- Okres II Rzeczypospolitej i osamotnienie strategiczne, wraz z II wojną światową;
- Lata Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w warunkach zimnej wojny i ubezwłasnowolnienie strategiczne w ramach Układu Warszawskiego;

¹ E.V. D'Abernon, *Osiemnasta decydująca bitwa w dziejach świata – pod Warszawą 1920 r.*, PWN, Warszawa 1990.

² Z perspektywy polskiej można tu uczynić pewną analogię do wcześniejszej ważnej bitwy polskiego oręcza o porównywalnej co do swej istoty roli, jak bitwa pod Wiedniem w 1683 roku, gdzie odsiecz Jana III Sobieskiego zatrzymała turecką (muzułmańską) ekspansję na Europę.

- Czas III Rzeczypospolitej w okresie pozimnowojennym i transformacja strategiczna oraz integracja z zachodnimi strukturami bezpieczeństwa.
Każdy z tych okresów miał swoją specyfikę, rodził inne wyzwania i charakteryzował się innymi sposobami radzenia sobie z nimi. W niniejszej publikacji poddamy analizie tylko ostatni z nich, a mianowicie lata III Rzeczypospolitej w okresie pozimnowojennym. Przy czym w okresie tym wyróżnimy trzy fazy, którym poświęcimy trzy części niniejszej publikacji:
 - pierwsza to lata dziewięćdziesiąte ubiegłego wieku – które można określić jako **okres wybijania się na samodzielność strategiczną** i budowania tej samodzielności po 40 latach strategicznego ubezwłasnowolnienia w ramach Układu Warszawskiego;
 - faza druga to mniej więcej półtorej dekady XXI wieku – będącej czasem **uzyskiwania i umacniania pełnej podmiotowości strategicznej w sojuszniczych systemach bezpieczeństwa**, zwłaszcza poprzez ugruntowywanie swojej pozycji w NATO i UE;
 - faza trzecia – to okres **adaptacji strategicznej do warunków nowej zimnej wojny**, której świadkami jesteśmy zwłaszcza od 2014 roku, kiedy wraz z agresją rosyjską na Ukrainę w praktyce zakończył się okres pozimnowojenny³.

1. WYBIJANIE SIĘ NA SAMODZIELNOŚĆ STRATEGICZNĄ

Głównym wyzwaniem, główną trudnością, w pierwszej fazie było zerwanie z mentalnością „operatora”, czyli wykonawcy zadań strategicznych przychodzących z zewnątrz i zainicjowanie renesansu pełnowymiarowej, kreatywnej narodowej kultury strategicznej, opartej w punkcie wyjścia na identyfikacji i uwzględnianiu własnych interesów narodowych.

Warto podkreślić, że niemal przez cały okres przynależności do Układu Warszawskiego Polska nie miała własnej, narodowej strategii bezpieczeństwa, w tym obronności. Były to co najwyżej rozwiązania wykonawcze adoptujące postanowienia dokumentów doktrynalnych sojuszu. Z tego względu renesans strategiczny, jak pokazała praktyka, nie był łatwy. Nawyki i zakorzenione procedury zmienialiśmy powoli, odczuwaliśmy mocno brak instytucji strategicznego myślenia, planowania i kierowania (tak naprawdę – do dzisiaj nam takiej instytucji brakuje).

³ E. Lucas, *Nowa zimna wojna. Jak Kreml zagraża Rosji i Zachodowi*, Dom Wydawniczy REBIS, Poznań 2008. Także T. Kuzio, P. D'anierit, *Towards a New Cold War?* [online], <http://www.e-ir.info/2018/06/23/towards-a-new-cold-war/>

Pierwsza w niepodległej Polsce strategia w postaci doktryny obronnej z 1990 roku nie była udana⁴. Zabrakło jej wyraźnie przyszłościowej wizji. Ponadto tempo zmian było wówczas tak wielkie, że niemal w chwili przyjęcia była ona już nieaktualna. Doktryna ta była rezultatem swoistego odrobienia bardzo spóźnionej lekcji na temat strategii obronności państwa w ramach sojuszu. Spóźnionej, bo po pierwsze – Układ Warszawski w 1990 roku to już nie był sojusz, tylko grupa państw nazywających się członkami Układu Warszawskiego, ale nie uznających praktycznie jakichkolwiek reguł wspólnego działania, choć jednocześnie niewiedzących, co z sobą zrobić w nowych warunkach. Po drugie – lekcji spóźnionej, bo nie było już szans na to, aby wdrożyć w praktyce przyjmowane rozwiązania. Słuszne w większości zapisy były zatem zapisami pustymi, nierealizowalnymi, odnoszącymi się do nieistniejącej rzeczywistości.

Mimo tych zastrzeżeń doktryna obronna z 1990 roku była pierwszym w powojennej historii Polski jawnym dokumentem określającym i deklarującym publicznie, wobec własnego narodu, sojuszników i społeczności międzynarodowej, podstawowe elementy narodowej strategii obronności Rzeczypospolitej Polskiej⁵ i jednocześnie wytyczającym generalne kierunki polityki obronnej państwa, obowiązujące organy państwowe, podmioty gospodarcze, organizacje społeczne i zawodowe oraz każdego obywatela.

Koncepcja strategiczna zawarta w doktrynie obronnej z 1990 roku była zatem połączeniem „starego” z „nowym”, była typową koncepcją okresu przejściowego, a nawet wręcz krótkotrwałej chwili przejściowej. Łączyła w sobie oceny i rozwiązania z mijających czasów Układu Warszawskiego z ideami nadchodzącej nowej ery. Zabrakło jednak chyba w chwili jej przyjmowania odwagi politycznej, aby wskazać na alternatywne rozwiązania w razie innych wariantów rozwoju sytuacji, w tym rozpadu Układu Warszawskiego. Mówię o odwadze politycznej, a nie o wyobraźni, jako że stosowne analizy i oceny na ten temat już wówczas pojawiały się nie tylko w wąskich gronach ekspertów, ale także publicznie⁶.

⁴ *Uchwała Komitetu Obrony Kraju z dnia 21 lutego 1990 r. w sprawie doktryny obronnej Rzeczypospolitej Polskiej* [online], http://koziej.pl/wp-content/uploads/2015/07/Doktryna_obronna_RP_z_1990_r.doc

⁵ Do tej pory funkcję tę pełniły tajne „*Węzłowe założenia obronne Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej*”. Ich ostatnia edycja została przyjęta w 1985 roku, a więc na dwa lata przed „doktrynalnym przewrotem” w Układzie Warszawskim. Zob. *Uchwała Komitetu Obrony Kraju nr 03/85 z dnia 29 czerwca 1985 r. w sprawie „Węzłowych założeń obronnych Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej”*.

⁶ Zob. np.: *Co wynika z naszej doktryny? „Żołnierz Wolności”* z 14 marca 1990 r.; S. Koziej, *Wstępne studium o obronności Polski u progu XXI wieku*, Akademia Sztabu Generalnego WP, Warszawa 1990; *Zadania i organizacja Sił Zbrojnych RP wobec prze-*

Zmierzch Układu Warszawskiego i rozpad Związku Radzieckiego oznaczały dla Polski rozpoczęcie nowej ery w dziedzinie obronności. Ery samodzielności strategicznej. Jak zwykle miała ona swą fazę niemowlęcą. Okazało się, że Polska nie była przygotowana do samodzielnego myślenia strategicznego i samodzielnego postępowania w sprawach obronnych. Lata podległości strategicznej zrobiły swoje. Nie mieliśmy w pełni wykształconych ośrodków myśli strategicznej. Nasze instytucje centralne, w tym Sztab Generalny WP, nie potrafiły pracować strategicznie. Wciąż dominowało myślenie i działanie operacyjne i taktyczne, wykonawcze, myślenie kategoriami dnia dzisiejszego, bez perspektywy, bez dystansu strategicznego.

Dlatego dopiero po trzech latach samodzielności udało się sformułować w 1992 roku w miarę nowoczesną i perspektywiczną strategię⁷, której podstawowy cel – jakim było dołączenie do zachodnich struktur bezpieczeństwa – został osiągnięty w 1999 roku. Bazowała ona zarówno na analizach i ocenach przedstawicieli instytucji statutowo odpowiedzialnych za poszczególne dziedziny bezpieczeństwa narodowego⁸, jak i na opracowaniach i propozycjach konsultantów i ekspertów niezależnych⁹. Przyjęte w niej oceny radykalnie zmienionego środowiska bezpieczeństwa, w tym ocena zagrożeń, były typowe dla tamtego okresu przełomu strategicznego, w tym w znacznym stopniu zbieżne ze zmianami w ocenie warunków bezpieczeństwa, jakie zostały wprowadzone w przyjętej rok wcześniej nowej koncepcji strategicznej NATO¹⁰.

Główną cechą tej koncepcji strategicznej było szerokie potraktowanie problematyki bezpieczeństwa państwa i objęcie nią kwestii politycznych, militarnych, gospodarczych, ekologicznych, społecznych i etnicznych. Na szczególne podkreślenie zasługuje potraktowanie problemów obronności i bezpieczeństwa jako kluczowej kwestii polskiej racji stanu. Znalazło to swe

mian w polityce europejskiej, Materiały z seminarium OKP, 24 lipca 1990 roku, Warszawa 1990.

⁷ 2 listopada 1992 roku Prezydent RP L. Wałęsa podpisał *Założenia polskiej polityki bezpieczeństwa*, a Komitet Obrony Kraju przyjął dokument pt. *Polityka bezpieczeństwa i strategia obronna Rzeczypospolitej polskiej* [online], http://koziej.pl/wp-content/uploads/2015/07/Strategia_RP_z_92_r.doc

⁸ Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, Ministerstwo Obrony Narodowej, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, Urząd Rady Ministrów, Centralny Urząd Planowania, Sztab Generalny Wojska Polskiego.

⁹ Zob. np. S. Koziej, *Doktryna obronności Rzeczypospolitej Polskiej (Zarys projektu)*, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 1992.

¹⁰ Zob. *The Alliance's Strategic Concept. Agreed by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Rome on 7–8 November 1991*, [w:] *NATO Handbook*, Brussels 1995.

odzwierciedlenie już w zdefiniowaniu samego celu Rzeczypospolitej Polskiej, gdzie obronę i umacnianie niepodległej, suwerennej państwowości oraz trwałą, niepodległą i bezpieczny byt państwa uznano za warunek gwarantujący możliwość respektowania praw człowieka, wolności i swobód obywatelskich oraz ukształtowania sprawnego systemu demokratycznego, opartego na zasadach społeczeństwa obywatelskiego, jak również pomyślnego przeprowadzenia reform rynkowych, usprawniających gospodarkę narodową.

W całej dekadzie lat dziewięćdziesiątych mozolnie, z różnym powodzeniem, realizowaliśmy założenia przyjętej strategii. Przede wszystkim została opracowana i wdrożona procedura narodowego strategicznego planowania i programowania obronnego. Zgodnie z nią przyjęto odpowiadającą warunkom samodzielności strategicznej Polityczno-Strategiczną Dyrektywę Obronną oraz wynikające z niej Plan Obrony RP i Program Pozamilitarnych Przygotowań Obronnych RP. W dokumentach tych określono scenariusze oraz warianty działania państwa w razie zaistnienia zewnętrznych zagrożeń polityczno-militarnych, a także nakreślono zasady budowy, utrzymywania i doskonalenia systemu obronności.

Szczególną rolę w tym systemie odgrywał *Plan obrony Rzeczypospolitej Polskiej*, który był pierwszym tego typu dokumentem państwowym w powojennej Polsce. Został opracowany w Departamencie Systemu Obronnego Ministerstwa Obrony Narodowej przy współpracy z innymi resortami i w uzgodnieniu z prezydenckim Biurem Bezpieczeństwa Narodowego. Podpisany został przez Premiera i Ministra Obrony Narodowej oraz zatwierdzony przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w 1996 roku. Dokument ten rozwijał i konkretyzował oceny i ustalenia przyjęte w strategii obronnej i zawierał: ocenę zagrożeń wojennych, myśl przewodnią obrony Polski oraz strategiczne zadania poszczególnych elementów i ogniw systemu obronnego (sił zbrojnych, resortów i województw) w razie kryzysu i wojny.

Najogólniej rzecz biorąc, myśl przewodnia polskiej obronności w tym czasie zakładała skoncentrowanie się przede wszystkim na bieżącym neutralizowaniu potencjalnych źródeł zagrożeń zawczasu: na drodze dyplomatycznej i poprzez rozwijanie maksymalnie przyjaznych stosunków politycznych i wojskowych z wszystkimi sąsiadami. Gdyby jednak doszło do bezpośredniego konfliktu na niewielką, lokalną skalę – powinniśmy być w stanie radzić sobie z nim samodzielnie i zlikwidować go w jak najkrótszym czasie tak, aby nie dopuścić do przerodzenia się go w długotrwały i wyniszczający kryzys z możliwością negatywnych konsekwencji ewentualnego przypadku „faktów dokonanych”. W razie wojny na dużą skalę z przeważającym przeciwnikiem zakładaliśmy stawianie jak najdłużej zorganizowanego oporu regularnego

i nieregularnego, z ewentualnością działania „państwa podziemnego” na terenach okupowanych włącznie, aby zyskać czas i dostarczyć argumentów dla ewentualnego wsparcia w postaci interwencji międzynarodowej.

Przegląd kształtowania się bezpieczeństwa Polski w latach dziewięćdziesiątych pokazuje drogę, jaką Polska przeszła od strategicznego ubezwłasnowolnienia w ramach Układu Warszawskiego, poprzez samodzielność strategiczną w dekadzie lat dziewięćdziesiątych, do strategii równoprawnego członkostwa w ramach demokratycznego sojuszu na progu XXI wieku. Była to droga burzliwa. Nie było łatwo przewyciężyć skutków naszego kilkudziesięcioletniego członkostwa w Układzie Warszawskim. Najpierw musieliśmy w ogóle uczyć się praktyki strategicznej niemal od zera, jako że w Układzie Warszawskim strategia obrony była uprawiana jedynie na najwyższym szczeblu koalicyjnym, a w praktyce przez kierownictwo i dowództwo radzieckie. Poszczególne państwa miały w zasadzie tylko realizować koncepcję strategiczną, czyli w istocie zajmowały się sprawami kierowania i dowodzenia operacyjnego. Nowa sytuacja wymagała zatem na progu lat dziewięćdziesiątych szybkiego budowania, i to od podstaw, narodowej strategii obronności.

Nie zawsze się to nam udawało. Nawyki były trudne do przewyciężenia. Brak doświadczeń i brak struktur, instytucji dawał się wyraźnie we znaki. Odbiło się to głównie na procesie przekształceń sił zbrojnych. Nie zmierzały te przekształcenia do jakiejś strategicznie, długofalowo nakreślonej wizji docelowej, lecz były ciągłym poprawianiem stanu dzisiejszego, co jest typowym postępowaniem operacyjnym, jeśli nie wręcz taktycznym. Inną konsekwencją braku strategii narodowej było całkowite zaniedbanie pozostałych elementów systemu bezpieczeństwa narodowego, w tym zwłaszcza doprowadzenie wręcz do unicestwienia systemu polityczno-strategicznego kierowania obronnością.

W sumie lata dziewięćdziesiąte XX wieku były trudnym i bardzo interesującym okresem przejściowym: od udziału w niedemokratycznym systemie państw bloku wschodniego do członkostwa w zachodnich, w pełni demokratycznych strukturach bezpieczeństwa. Polska przeszła przez ten okres pomyślnie. Osiągnęła swój najważniejszy cel strategiczny: zakotwiczenie w zachodnim systemie bezpieczeństwa NATO i UE.

2. INTEGRACJA STRATEGICZNA Z ZACHODEM

Po wstąpieniu do NATO rozpoczęła się druga faza rozwoju naszej narodowej polityki obronnej. Jej główną treścią stały się z jednej strony – transformacja własnego systemu bezpieczeństwa odpowiednio do warunków członkostwa

w NATO i UE, a z drugiej – zdobywanie doświadczenia w strukturach sojuszniczych, w tym w aktywnym kształtowaniu ich stosownie do własnych narodowych interesów. Warto zauważyć jakościową zmianę podejścia do członkostwa w NATO: w pierwszej fazie traktowaliśmy je jako cel, w drugiej – jako instrument służący lepszej realizacji narodowych interesów.

Chociaż wstąpienie do NATO było oficjalnie strategicznym celem Polski od 1992 roku, to realne prace nad nową koncepcją strategiczną w warunkach członkostwa w Sojuszu zostały rozpoczęte w praktyce w 1997 roku, z chwilą uruchomienia procesu akcesyjnego¹¹. Prowadzone one były równoległe z udziałem w pracach nad nową koncepcją strategiczną NATO¹². Takie rozpoczęcie prac koncepcyjnych dawało szansę ich dokładnego i wszechstronnego przeprowadzenia, wykorzystania zarówno środowisk eksperckich¹³, jak i zorganizowania porządnej debaty publicznej – z takim wyliczeniem, aby nową strategię wprowadzić w życie natychmiast po wstąpieniu do NATO. Niestety, z uwagi na zachowawczość decydentów politycznych, ta szansa nie została wykorzystana. Nowa strategia bezpieczeństwa i następnie strategia obronności¹⁴ zostały przyjęte i wprowadzone w życie dopiero około rok po tym, jak Polska stała się członkiem NATO¹⁵.

Punktem wyjścia nowej koncepcji strategicznej są interesy narodowe. Za podstawowe wartości odzwierciedlone w zapisach konstytucyjnych, które charakteryzują najważniejsze interesy narodowe, uznano: niepodległość i nienaruszalność swojego terytorium, wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, dziedzictwo narodowe i ochronę środowiska¹⁶.

¹¹ Pierwszy całościowy projekt nowej strategii bezpieczeństwa i obronności w warunkach członkostwa w NATO zob. S. Koziej, *Tezy i komentarze do prac nad strategią bezpieczeństwa i obronności Rzeczypospolitej Polskiej*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Warszawa – Toruń 1998 (również: Wydawnictwo AON, Warszawa 1998).

¹² Na ten temat zob. m.in. S. Koziej, *Szkic do dyskusji o przyszłej strategii poszerzonego NATO (Spojrzenie z polskiej perspektywy)*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Warszawa – Toruń 1998 (również: Wydawnictwo AON, Warszawa 1998).

¹³ Na uwagę zasługują zwłaszcza prace badawcze zlecone przez Departament Systemu Obronnego MON i prowadzone przez zespół naukowy Akademii Obrony Narodowej pod kierownictwem gen. dyw. prof. dra hab. Bolesława Balcerowicza (temat badawczy „KAPPA” – *Przygotowanie i prowadzenie wojny obronnej przez Polskę po 2000 roku*).

¹⁴ *Strategia obronności Rzeczypospolitej Polskiej*, MON, Warszawa 2000 r. [online], http://koziej.pl/wp-content/uploads/2015/07/Strategia_Obronna_RP_z_2000_r.doc

¹⁵ Strategię obronności przyjęła Rada Ministrów 23 maja 2000 roku, po uprzednim przyjęciu strategii bezpieczeństwa 4 stycznia 2000 roku.

¹⁶ „Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się

Przyjęto, że zapewnienie bezpiecznych warunków realizacji powyższych interesów narodowych poprzez ich obronę przed zewnętrznymi zagrożeniami kryzysowymi i wojennymi jest najogólniejszym strategicznym celem obronności państwa. Według strategii obejmuje on pięć grup celów szczegółowych: obronę terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przed agresją zbrojną, w tym zapewnienie nienaruszalności polskiej przestrzeni powietrznej i morskiej oraz granic lądowych; obronę i ochronę wszystkich obywateli Rzeczypospolitej Polskiej; udział we wspólnej obronie terytoriów państw członkowskich NATO, zgodnie z art. 5. Traktatu Waszyngtońskiego; wspieranie akcji instytucji i organizacji międzynarodowych w reagowaniu kryzysowym oraz polityczno-militarnych działaniach stabilizujących; kształtowanie bezpiecznego otoczenia Polski poprzez rozwijanie partnerskiej współpracy wojskowej z innymi państwami, zwłaszcza sąsiednimi. Z przyczyn oczywistych nowym – w porównaniu z poprzednimi strategiami lat dziewięćdziesiątych – aspektem celów strategicznych jest ich bardzo wyraźny kontekst sojuszniczy.

W razie *lokalnego konfliktu zbrojnego* koncepcja ta zakłada jak najszybsze odparcie agresji i rozbicie zgrupowania przeciwnika siłami posiadanymi już w czasie pokoju – nawet przy ograniczonym i ze względów obiektywnych nie natychmiastowym udziale sojuszniczych sił lądowych. Wymaga to dysponowania znacznym potencjałem sił reagowania, zdolnych i gotowych do szybkiego użycia w obronie terytorium Polski. W razie przedłużania się konfliktu angażowane byłyby dodatkowe siły własne, rozwijane w wyniku mobilizacji, a także dodatkowe siły sojusznicze, niezbędne do jego ostatecznego rozstrzygnięcia.

Z kolei w razie *wojny na dużą skalę* – której realna groźba narastałaby przez pewien czas, co oznaczałoby, że poprzedzałaby ją dłuższa faza kryzysu – Siły Zbrojne RP od początku działałyby w ramach operacji połączonych, prowadzonych w bezpośredniej obronie Polski przez wielonarodowe zgrupowania sojusznicze, rozwinięte zawczasu na naszym terytorium w okresie pogłębiania się kryzysu i działające wedle wspólnie opracowanych, sojuszniczych planów operacyjnych. Strategia obrony w razie wojny na dużą skalę zakłada skoordynowane wykorzystanie narodowego potencjału obronnego z użyciem na terytorium Polski odpowiednich sił wzmocnienia sojuszniczego w celu niedopuszczenia do utraty terytorium oraz jak najszybszego rozbicia agresora i takiego zniszczenia jego potencjału wojennego, aby uniemożliwić mu podjęcie ponownej próby agresji – przy jednoczesnym maksymalnym zabezpieczeniu własnej ludności i majątku narodowego przed stratami i zniszczeniami.

zasadą zrównoważonego rozwoju”. *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 1997, art. 5.

Nowym elementem strategii z 2000 roku jest wyróżnienie – stosownie do trzech stanów bezpieczeństwa państwa: pokoju, kryzysu (zagrożenia bezpieczeństwa) i wojny – trzech rodzajów działań strategicznych państwa w sferze obronności, jakimi są działania prewencyjno-stabilizacyjne, reagowanie kryzysowe oraz działania wojenne. Te główne założenia strategiczne utrzymywane były w zasadzie także w kolejnych dokumentach strategicznych z lat 2003 i 2007¹⁷.

W sprawach praktyki strategicznej czyli realizacji przyjętych założeń koncepcyjnych warto podkreślić, że niemal równocześnie z wstąpieniem do NATO od razu zaangażowaliśmy się w pierwszą w historii interwencję zbrojną poza obszarem traktatowym na Bałkanach w 1999 roku. To był niewątpliwie pozytywny sygnał dla świata, że NATO nie tylko istnieje, ale że może skutecznie podejmować zadania bezpieczeństwa, z którymi nie mogą sobie poradzić inne instytucje, zwłaszcza ONZ.

Za dwa lata sojusz wykonał kolejny historyczny krok: po raz pierwszy w swych dziejach zastosował art. 5. Po agresji terrorystycznej na USA 11.09.2001 roku. To nie było udane doświadczenie. Zaistniało tylko w sferze werbalnej, w praktyce wielka machina militarna NATO nawet nie wystartowała. „Zabuksowała” w nowych warunkach strategicznego ataku asymetrycznego. Fiasko zastosowania artykułu 5. było chyba największym, jak dotąd, wstrząsem. W 2001 roku zorientowaliśmy się, że dotychczasowe mechanizmy i procedury użycia tej najważniejszej broni NATO nie bardzo przystają do nowych potrzeb. Dla Polski to był bardzo niepokojący sygnał. Poza wyrazem uzasadnionej solidarności politycznej z zaatakowanym sojusznikiem wydarzenie to ujawniło wiele słabości w zasadach i procedurach stosowania tej najsilniejszej broni NATO w nowym środowisku bezpieczeństwa.

Kolejne ważne nasze doświadczenie w ramach NATO to udział w operacji niby-kryzysowej, a w rzeczywistości w operacji wojennej w Afganistanie. Razem z sojusznikami wpadliśmy tam w bardzo niebezpieczną pułapkę strategiczną, grożącą albo klęską, albo systematycznym psuciem się NATO w toku wieloletniej operacji przeciwpartyzanckiej. Istota tej pułapki wywodzi się z genezy operacji: poszliśmy tam w ramach operacji stabilizacyjnej, z typowymi dla niej zasadami i procedurami użycia wojska, a przyszło nam tam prowadzić najzwyczajszą wojnę z niezbędnymi zupełnie innymi zasadami

¹⁷ S. Koziej, *Strategie bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej polskiej z 2003 i 2007 roku*, Skrypt internetowy, Warszawa/Ursynów 2008 [online], http://koziej.pl/wp-content/uploads/2015/07/strategie_rp_03_i_07.doc

i procedurami¹⁸. Bezpośrednio dla Polski jedną z wielu konsekwencji tej rozbieżności i wzajemnych sprzeczności było nieszczęśliwe zdarzenie pod Nangar Khel, w wyniku którego żołnierz polski po raz pierwszy w dziejach został oskarżony o zbrodnię wojenną¹⁹.

Innym doświadczeniem strategicznym była nieudana reakcja na wojnę rosyjsko-gruzińską w 2008 roku²⁰. W tej ostatniej sprawie, a także w stosunku do kryzysu gazowego na progu 2009 roku – niezbyt skutecznie reagowaliśmy także w ramach UE²¹. Obydwie te organizacje – a my w ramach nich – okazały się bezradne wobec niebezpiecznych sytuacji zaistniałych bezpośrednio u ich granic, a w przypadku konfliktu gazowego – nawet wewnątrz ich granic. Wniosek podstawowy nasuwa się sam, wniosek ważny z punktu widzenia Polski: ponieważ oddzielnie NATO i UE nie są wystarczająco skuteczne, pilnie konieczne jest zorganizowanie skutecznego systemu ich wspólnego działania, włącznie być może z ustanowieniem swego rodzaju „euroatlantyckiego tandemu bezpieczeństwa NATO – UE”²².

Obok członkostwa w NATO i UE trzecim zewnętrznym filarem naszej obronności w ostatnich latach było i jest partnerstwo z USA. Tutaj też mogliśmy odnotować pewną zmianę jakościową, uwidocznioną zwłaszcza w toku negocjacji w sprawie tzw. tarczy antyrakietowej²³. Od początkowo przeważającego podejścia „asystenckiego”, podążania tylko za potrzebami silniejszego partnera zaczęliśmy stopniowo przechodzić do „proporcjonalnego partnerstwa”, wyraźniej artykułując własne interesy i oczekiwania ich uwzględniania we wspólnych przedsięwzięciach. Na przykład w negocjacjach w sprawie

¹⁸ Szerzej na ten temat – patrz: *Świat współczesny wobec użycia siły zbrojnej. Dylematy prawa i polityki*, red. nauk. J. Kranz, IWEuroPrawo, Warszawa 2009; także S. Koziej, *Strategiczne środowisko bezpieczeństwa międzynarodowego i narodowego w okresie pozimnowojennym*, Skrypt internetowy, Warszawa/Ursynów 2010 [online], http://koziej.pl/wp-content/uploads/2015/05/Srodowisko_bezpieczenstwa_-_skrypt.doc

¹⁹ E. Żemła, *Zdradzeni*, Wyd. Czerwone i Czarne, Warszawa 2017.

²⁰ M. Madej, *NATO after the Georgian Conflict: A New Course or Business as Usual?*, PISM Strategic Files, January 2009.

²¹ *The Russian Ukrainian gas war*, EASTWEEK, OSW, 7.01.2009 r.; *The Russian – Ukrainian gas conflict*, Russian Analytical Digest, 20 January 2009; Б. Цырдя, *Русско-украинская (американская) газовая война*, REGNUM, 16 января 2009 [online], <http://www.inosmi.ru/translation/246734.html>

²² S. Koziej, *Strategic Dilemmas of NATO and the EU. The Main Pillars of Euro-Atlantic Security*, [w:] *A Transatlantic or European Perspective of World Affairs*, red. A. Podraza, Instituto Franklin, Madrid 2018, s. 37–64.

²³ S. Koziej, *Amerykański system obrony przeciwrakietowej*, Rocznik Strategiczny 2007/08, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2008, s. 22–34.

amerykańskiej obrony przeciwrakietowej w Polsce rozmawialiśmy już nie tylko o szansach, jakie z sobą niewątpliwie niesie dla naszego bezpieczeństwa, ale eksponowaliśmy coraz mocniej także ryzyka, które ona ściąga na nasze terytorium i które należy kosztem dodatkowych wysiłków zredukować i eliminować²⁴.

Najważniejszym wydarzeniem analityczno-koncepcyjnym w omawianym okresie był niewątpliwie pierwszy, pionierski w swoim kompleksowym charakterze, Strategiczny Przegląd Bezpieczeństwa Narodowego przeprowadzony na polecenie prezydenta B. Komorowskiego w latach 2011–2012²⁵. Jawna wersja jego rezultatów została ujęta także w pierwszej w Polsce Białej Księdze Bezpieczeństwa Narodowego²⁶. Ponad 200-osobowy zespół ekspertów z wszystkich środowisk analitycznych w Polsce przeprowadził analizę interesów, celów i warunków bezpieczeństwa Polski, określając możliwe scenariusze rozwoju środowiska bezpieczeństwa oraz możliwe i pożądane opcje strategiczne. Synteza rezultatów przeglądu na poziomie strategii operacyjnej i preparacyjnej składa się w sumie na koncepcję, która została określona jako „*doktryna Komorowskiego*” i która stanowiła fundament rozpoczynających się prac nad nową Strategią Bezpieczeństwa Narodowego RP. Jej główne założenia sprowadzały się do czterech fundamentalnych punktów²⁷.

²⁴ Szerszą publiczną wymianę opinii na ten temat w Polsce zapoczątkowała debata zorganizowana przez Fundację Batorego w sierpniu 2006 roku. Zob. *Amerykańska tarcza antyrakietowa a interes narodowy Polski – dyskusja 7 sierpnia 2006*, „Przegląd Środkowo-europejski” nr 43/44, grudzień 2006, s. 20–30. Najważniejsze debaty w 2007 roku to: a) *Tarcza antyrakietowa w Polsce – mniej czy więcej bezpieczeństwa?*, debata zorganizowana przez BCC, CSM i SEA, Warszawa 1.03.2007, relacja [online], http://www.bcc.org.pl/dzialalnosc_goscie_szczegoly.php?objectID=264340; b) *Tarcza antyrakietowa w Polsce. Szansa czy zagrożenie?*, dyskusja zorganizowana przez miesięcznik „Znak” oraz Wyższą Szkołę Europejską im. ks. J. Tischnera, Kraków 16.04.2007 r., relacja: „Znak” nr 6, czerwiec 2007, s. 73–91; c) *Amerykańska tarcza antyrakietowa – pomiędzy polityką, ekonomią a interesami supermocarstw*, dyskusja zorganizowana przez „Klub Polska 2015+” Związku Banków Polskich, Warszawa 20.06.2007 r., relacja [online], <http://www.zbp.pl/site.php?s=Yjk0ZmJkMmMwNjAzMTM=&a=M2VjNGUyOTc5OTc3ODkx>

²⁵ S. Koziej, *Główne ustalenia i rekomendacje Strategicznego Przeglądu Bezpieczeństwa Narodowego*, [w:] S. Koziej, *Studia o bezpieczeństwie*, Oficyna Wydawnicza Uczelni Łazarskiego, Warszawa 2017, s. 210–225.

²⁶ *Biała Księga Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, BBN, Warszawa 2013 [online], https://www.bbn.gov.pl/ftp/dok/01/Biala_Ksiega_inter_mm.pdf

²⁷ Patrz: S. Koziej, *Rozważania o bezpieczeństwie*, Oficyna Wydawnicza Uczelni Łazarskiego, Warszawa 2016, s. 190–191 [online], http://www.lazarski.pl/fileadmin/user_upload/oficyna/O_bezpieczenstwie_narodowym_Polski___okladka.pdf

Po pierwsze – należy przenieść strategiczne priorytety Rzeczypospolitej Polskiej z udziału w misjach ekspedycyjnych na zadania związane z zapewnianiem bezpośredniego bezpieczeństwa, w tym obrony, państwa. Znaczące zewnętrzne militarne zaangażowanie Polski (którego symbolem stała się operacja w Afganistanie) oraz rozwijanie pod tym kątem potencjału wojskowego siłą rzeczy ograniczały możliwości optymalnego przygotowywania sił zbrojnych do realizacji ich najważniejszego, konstytucyjnego zadania, jakim jest bezpośrednio bezpieczeństwo, w tym zwłaszcza obrona państwa (narodu jako całości, obywateli, terytorium i zasobów). Należy zaznaczyć, że doktryna nie zakładała rezygnacji z udziału w misjach zagranicznych. Postulowała jedynie nadanie udziałowi w nich właściwego miejsca w hierarchii zadań dla państwa i sił zbrojnych.

Po drugie – własny potencjał obronny stanowi podstawowy filar oraz gwarancję naszego bezpieczeństwa. Udział w sojuszach, zwłaszcza w NATO, to ważne zewnętrzne filary wspierające nasze bezpieczeństwo. Ale najważniejszym filarem są własne zdolności obronne. Dlatego konieczne jest utrzymanie stabilnych nakładów na siły zbrojne, które powinny być optymalnie wydawane na wzmacnianie w pierwszej kolejności zdolności potrzebnych do obrony własnego państwa (narodu, terytorium i zasobów) lub obrony terytorium sojuszników z NATO. Takie właśnie, obronne, zdolności powinny być naszą narodową specjalnością w NATO i je powinniśmy przede wszystkim wносить do wspólnego potencjału sojuszniczego.

Po trzecie – polską specjalizacją w NATO i UE powinny być także, obok zdolności do obrony terytorium, zdolności „przeciwzaskoczeniowe”, konieczne zwłaszcza w sytuacjach trudnokonsensusowych z punktu widzenia decyzji sojuszniczych o ewentualnym reagowaniu na zagrożenia państw członkowskich. Polska, jako państwo graniczne NATO i UE jest szczególnie narażona na zagrożenia o charakterze nagłym, niespodziewanym, selektywnym, na ograniczoną skalę – czyli takie, które nie wymagają dłuższych i zauważalnych zawczasu przygotowań, a jednocześnie mogą być skutecznym środkiem szantażu i wywierania presji polityczno-strategicznej. Takie zagrożenia niekoniecznie muszą się wiązać z zamiarem opanowania terytorium Polski, a jedynie wyrażać się w zadaniu strat (tzw. zagrożenia „aterytorialne”). Z tego względu stwarzają one sytuacje trudnokonsensusowe, czyli takie, w których sojusznicy mogliby mieć kłopoty w terminowym uzyskaniu konsensusu, co do celu, charakteru i skali reakcji. W związku z tym sojusz, jako całość, mógłby nie być w stanie szybko i skutecznie zareagować. Dlatego Polska powinna posiadać pełne spektrum narodowych zdolności do przeciwstawiania się właśnie tego typu zagrożeniom (głównie takie zdolności jak: wywiad i rozpoznanie,

obrona powietrzna, w tym przeciwrakietowa, mobilność wojsk, zwłaszcza śmigłowcowa).

Po czwarte – Polska powinna umacniać swoją podmiotowość strategiczną na arenie międzynarodowej, aktywnie uczestnicząc w funkcjonowaniu organizacji międzynarodowych i ich kształtowaniu stosownie do własnych interesów strategicznych. W odniesieniu do NATO w polskim interesie jest, aby sojusz konsolidował się wokół realizacji swojego podstawowego zadania, związanego z zapewnieniem bezpośredniego bezpieczeństwa państw członkowskich. Co do UE to nasze działania powinny zmierzać do wzmacniania Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony, aby mogła być drugim, obok NATO, zewnętrznym filarem wzmocnienia bezpieczeństwa Polski. Priorytetem dla Polski są też relacje transatlantyckie, w tym systemowe współdziałanie NATO–UE.

Z takim właśnie racjonalnie przeanalizowanym i systemowo określonym fundamentem strategicznym Polska weszła w niebezpieczny okres praktycznej zmiany strategicznej w środowisku bezpieczeństwa, jaką spowodowała rosyjska agresja na Ukrainę²⁸ i wypowiedzenie przez Rosję Zachodowi nowej, hybrydowej zimnej wojny.

3. ADAPTACJA STRATEGICZNA DO WARUNKÓW NEOZIMNOWOJENNYCH

W latach dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku Rosja wypracowywała swoją nową politykę i w jej ramach nie wykluczała bliskiej współpracy z Zachodem w budowaniu kooperatywnego systemu bezpieczeństwa w Europie, chociaż też jasno jej nie deklarowała. Jednakże wraz z dojściem do władzy W. Putina na początku XXI wieku zaczęła stopniowo obierać kurs rewizjonistyczny wobec ukształtowanego w okresie pozimnowojennym ładu międzynarodowego. W 2007 roku na Konferencji Bezpieczeństwa w Monachium prezydent W. Putin ogłosił nową doktrynę rzucając wyzwanie Zachodowi: Rosja przystępuje do odbudowy swojej mocarstwowej pozycji na scenie globalnej²⁹. Metodą tej odbudowy nie będzie kooperacja lecz konfrontacja polityczna z Zachodem. Było to w istocie, niezauważone przez świat, wypowiedzenie nowej zimnej wojny Zachodowi. Tę neozimnowojenną doktrynę Rosji można najogólniej określić jako imperialna dominacja na przestrzeni poradzieckiej oraz polityczna konfrontacja z Zachodem w wymiarze euroatlantyckim.

²⁸ B. Pacek, *Wojna hybrydowa na Ukrainie*, Oficyna Wydawnicza RYTM, Warszawa 2018.

²⁹ *Wystąpienie Władimira Putina na konferencji w Monachium w sprawie polityki bezpieczeństwa, 10 lutego 2007 r.* [online], https://poland.mid.ru/web/polska_pl/mowa-niezalezna/-/asset_publisher/Ja7DzAjoASv1/content/id/9249491

W praktyce doktrynę tę W. Putin przetestował, sprawdzając reakcję Zachodu, w wojnie z Gruzją w 2008 roku oraz wywołując kryzys gazowy w Europie Wschodniej w 2009 roku. Testy były pomyślne dla Rosji, Zachód reagował *ad hoc*, chaotycznie i niekonsekwentnie. Po 5 latach, w 2014 roku nastąpiła agresja militarna na Ukrainę, w tym aneksja Krymu oraz interwencja podprogowa w Donbasie³⁰, m.in. z tragicznym zestrzeleniem samolotu pasażerskiego holenderskich linii lotniczych, a w następnym roku interwencja w Syrii z celową demonstracją rosyjskich zdolności raketowych. Tak zakończył się okres pozimnowojenny w stosunkach bezpieczeństwa między Rosją i Zachodem.

Można więc z pełnym uzasadnieniem postawić tezę, że od kilku już lat na wschodzie obszaru euroatlantyckiego trwa nowa, hybrydowa zimna wojna między Rosją i Zachodem³¹. Inna co do metod niż tamta klasyczna z XX wieku, ale tożsama co do istoty, jaką jest konfrontacja polityczna między dwoma stronami, które mogłyby się wzajemnie zniszczyć w razie wojny między nimi, i w której to konfrontacji używa się także środków przemocy, w tym sił zbrojnych, ale poniżej progu otwartej, regularnej agresji.

Obecnie w stosunkach bezpieczeństwa między Rosją i Zachodem mamy całą gamę neozimnowojennych ryzyk i zagrożeń: od bieżącej presji polityczno-strategicznej, przez groźbę interwencji podprogowej³² i ograniczonego konfliktu zbrojnego, aż do ryzyka dużej wojny na pełną skalę.

Rosja chciałaby oczywiście tę wojnę wygrać, uzyskać w niej przewagę, a co najmniej – nie przegrać. Temu celowi służy cała aktywność międzynarodowa Rosji w ramach bieżącej presji polityczno-strategicznej. Ale definitywnie wygrać hybrydową zimną wojnę z Zachodem może przez zdeorganizowanie jedności Zachodu i osłabienie, zdyskredytowanie, skompromitowanie strategiczne i podważenie wiary w gwarancje obronne NATO/UE. Może to skutecz-

³⁰ O gorących reakcjach na rosyjską agresję na Ukrainę patrz m.in.: S. Koziej, *Rozmowy o bezpieczeństwie*, Oficyna Wydawnicza Uczelni Łazarskiego, Warszawa 2016 [online], https://www.lazarski.pl/fileadmin/user_upload/oficyna/ksiazki/Rozmowy_o_bezpieczenstwie_Koziej.pdf

³¹ E. Lucas, *Nowa zimna wojna. Jak Kreml zagraża Rosji i Zachodowi*, DW REBIS, Poznań 2008; także: S. Koziej, *Russia writes new rules for post-Cold War rivalry with NATO*, Portal GEOPOLITICAL INTELLIGENCE SERVICES, 6 September 2017 [online], <https://www.gisreportsonline.com/russia-writes-new-rules-for-post-cold-war-rivalry-with-nato,defense,2315,report.html>

³² *Modern Political Warfare: Current Practices and Possible Responses* [online], RAND Corporation, Santa Monica, April 07, 2018; https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR1700/RR1772/RAND_RR1772.pdf

nie zrobić np. przez inspirowanie podziałów w UE, a zwłaszcza przez obalenie wiarygodności NATO jako głównej siły bezpieczeństwa Zachodu³³.

Działaniem prowadzącym do tego mogłoby być „wyrwanie” z NATO/UE jednego z krajów członkowskich w następstwie agresji hybrydowej (podprogowej, a w ostateczności otwartej, ale ograniczonej, bez doprowadzania do wojny na pełną skalę, którą Rosja musiałaby przegrać z racji swoich generalnych deficytów strategicznych w stosunku do Zachodu), połączonej z inspiracją wewnętrznego konfliktu prowadzącego do załamania państwowości lub co najmniej korzystnej dla Rosji zmiany kursu politycznego. Najbardziej zagrożone taką ewentualnością są kraje bałtyckie, najtrudniejsze do bezpośredniej obrony przed agresją. Niemożność obrony przez NATO tak zaatakowanego sojusznika byłaby kompromitacją polityczną Zachodu i utratą wiarygodności strategicznej NATO.

Rosja, która doprowadziła do nowej zimnej wojny z Zachodem, buduje właściwe dla warunków tej wojny o hybrydowym charakterze mechanizmy rywalizacji. Mieszczą się one w obszarze trzech poziomów neozimnowojennej konfrontacji: presji strategicznej, agresji podprogowej i agresji ograniczonej, z uwzględnieniem ewentualności szantażowania nimi lub ich realizacji w razie przejścia do wojny „gorącej” (rysunek 2). Są wśród nich przede wszystkim środki wojny informacyjnej, w tym cyberkonfrontacji³⁴. Wiele o nich się ostatnio dyskutuje, rozpoznaje je, szuka sposobów reagowania³⁵. Ale instrumenty militarne w mechanizmach neozimnowojennej konfrontacji odgrywają wciąż ważną rolę. Rosja to dostrzega i docenia. I rozwija swoje siły zbrojne oraz neozimnowojenną doktrynę ich użycia, nie tylko bojowego, ale także jako środka pośredniej presji w bieżącej rywalizacji³⁶. Na uwagę zasługuje budowanie przez Rosję strategicznego ubezpieczenia militarnego dla możliwości hybrydowej, w tym podprogowej, interwencji w państwie lub państwach

³³ S. Koziej, *Hybrydowa zimna wojna w Europie*, Pułaski Policy Papers, Komentarz Międzynarodowy Pułaskiego, Fundacja im. K. Pułaskiego, Warszawa 5.09.2016 r. [online], http://pulaski.pl/wp-content/uploads/2015/02/Pulaski_Policy_Papers_Nr_20_16.pdf

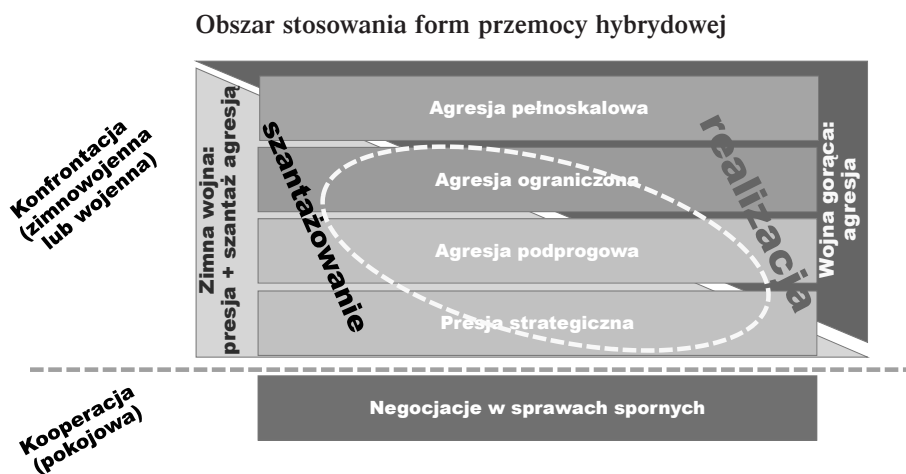
³⁴ R.D. Blackwill, P.H. Gordon, *Containing Russia, How to Respond to Moscow's Intervention in U.S. Democracy and Growing Geopolitical Challenge*, Council on Foreign Relations, Council Special Report, No. 80, January 2018 [online], https://www.cfr.org/sites/default/files/report_pdf/CSR80_BlackwillGordon_ContainingRussia.pdf

³⁵ T.R. Aleksandrowicz, *Podstawy walki informacyjnej*, Editions Spotkania, Warszawa 2016; także: M. Lakomy, *Cyberprzestrzeń jako nowy wymiar rywalizacji i współpracy państw*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2015.

³⁶ G. Persson, *Russian Military Capability in a Ten-Year Perspective – 2016*, FOI, Stockholm, December 2016 [online], <https://www.foi.se/report-search/pdf?fileName=D%3A%5CReportSearch%5CFiles%5C5fa9f89b-8136-4b15-9aaf-1d227aee90a0.pdf>

członkowskich NATO, która miałaby na celu zdyskredytowanie, a być może obalenie w ogóle strategicznej wiarygodności NATO jako głównej siły neozimnowojennego przeciwnika.

Rysunek 2

Źródło: opracowanie własne.

To militarne ubezpieczenie obejmuje dwa poziomy: konwencjonalny i nuklearny. Ten pierwszy – to doskonałe i testowane właśnie w ramach ćwiczeń typu ZAPAD³⁷ potężne zgrupowania strategiczne, które mogą być błyskawicznie rozwinięte przy granicy z NATO do osłony podprogowej interwencji na terytorium państwa członkowskiego sojuszu przez szantaż ryzykiem przejścia do otwartego konfliktu zbrojnego³⁸. Poziom nuklearny – to z kolei taktyczna broń jądrowa z doktryną „deeskalacyjnego” jej użycia w konflikcie konwencjonalnym o ograniczonym charakterze, dla szantażu ryzykiem wojny nieograniczonej, na pełną skalę³⁹.

³⁷ Patrz np.: S. Koziej, *Strategiczne wnioski z manewrów Zapad 2017: budowa przez Rosję „bezpiecznika” w neozimnowojennej grze z Zachodem*, „Pułaski Policy Papers, Komentarz Międzynarodowy Pułaskiego”, Fundacja im. K. Pułaskiego, Warszawa 21.09.2017 r. [online], https://pulaski.pl/wp-content/uploads/2017/09/Pulaski_Policy_Papers_Nr_19_17.pdf

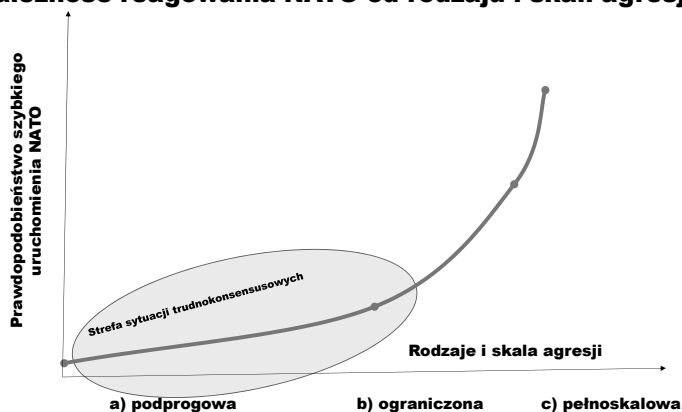
³⁸ *Assessing the Conventional Force Imbalance in Europe: Implications for Countering Russian Local Superiority*, RAND Corporation, Santa Monica 2018.

³⁹ M. Kroenig, *A Strategy for Deterring Russian Nuclear De-Escalation Strikes*, Atlantic Council, April 2018 [online], http://www.atlanticcouncil.org/images/Nuclear_Strategy_WEB.pdf

Należy stwierdzić, że w konfrontacji neozimnowojennej Rosja ma jak dotąd przewagę nad Zachodem, a w tym nad NATO i UE. Wynika ona głównie z większej swobody decyzyjnej i szybkości działania. Jest to następstwem tego, że Rosja jest jednolitym podmiotem politycznym, a tym samym decyzyjnym, NATO i UE zaś są podmiotami zbiorowymi, w których decyzje zapadają na zasadzie konsensusu. Wymaga to wypracowania wspólnego stanowiska nie tylko co do decyzji, ale najpierw co do oceny zaistniałej sytuacji. Metody hybrydowe to bardzo utrudniają. Skrytość, niejednoznaczność, różna skala i charakter presji na różne państwa, różnice wewnątrzpolityczne w nich sprawiają, że NATO stoi w obliczu działania w tzw. trudnokonsensusowych sytuacjach, opóźniających, a niekiedy wręcz wykluczających możliwość wspólnej reakcji. Trudności te, dające przewagę Rosji, występują zwłaszcza w odniesieniu do ewentualnej agresji podprogowej, ale w niektórych warunkach także agresji ograniczonej. Im wyższa skala agresji, tym większe prawdopodobieństwo, że NATO zareagowałoby szybko i jednolicie (rysunek 3).

Rysunek 3

Sytuacje trudnokonsensusowe w NATO
Zależność reagowania NATO od rodzaju i skali agresji

Źródło: opracowanie własne.

Warunki i kierunki ewentualnego kształtowania się neozimnowojennej konfrontacji w stosunkach bezpieczeństwa między Rosją i Zachodem dobrze odzwierciedlają główne treści orędzia Prezydenta Rosji W. Putina, jakie wygłosił 1 marca 2018 roku na forum Zgromadzenia Federalnego⁴⁰ i w którym zna-

⁴⁰ Послание Президента Федеральному Собранию, 1 марта 2018 года [online], <http://www.kremlin.ru/events/president/news/56957>

lazły się bardzo ważne wątki bezpieczeństwa międzynarodowego⁴¹. Wymiar strategiczny i militarny w orędziu W. Putina zawierał poważne merytoryczne treści i ma istotne znaczenie w skali międzynarodowej. Na uwagę zasługują informacje o przystąpieniu do ostatnich testów nowych wieloczołowych strategicznych rakiet balistycznych SARMAT o zasięgu nie tylko międzykontynentalnym, ale globalnym, o wprowadzeniu już do użycia w rosyjskich siłach zbrojnych raketowej broni supersonicznej (Kindżał), czyli rakiet o ogromnej prędkości i broni laserowej.

Warto też zauważyć, że wystąpienie W. Putina jest chyba również w jakimś sensie reakcją na najnowszą amerykańską strategię obronności⁴² oraz rekomendacje strategicznego przeglądu nuklearnego⁴³. USA już od kilku lat przygotowywały i teraz przystępują do realizacji tzw. strategii „trzeciego off-setu”⁴⁴. Jej główną treścią jest przeskok generacyjny w systemach uzbrojenia, ze zwróceniem szczególnej uwagi na przyszłe systemy bezzałogowe, autonomiczne roboty oparte na sztucznej inteligencji⁴⁵.

W takich w sumie neozimnowojennych warunkach globalnej i regionalnej konfrontacji politycznej Polska musi adekwatnie do nich definiować swoją koncepcję strategiczną i budować stosowny system obronny. Bezpośrednią koncepcyjną odpowiedzią na neozimnowojenne środowisko bezpieczeństwa Polski była **Strategia Bezpieczeństwa Narodowego przyjęta przez Prezydenta RP w listopadzie 2014 roku**⁴⁶. Jej główne założenia zostały oparte na wspomnianej wcześniej „doktrynie Komorowskiego” i szerzej wnioskach ze Stra-

⁴¹ S. Koziej, *Nakręcanie drugiej zimnej wojny*, Portal koziej.pl [online], <http://koziej.pl/wp-content/uploads/2018/03/Nakr%C4%99canie-II-zimnej-wojny.pdf>

⁴² *Summary of the 2018 National Defense Strategy of the United State of America: Sharpening the American Military's Competitive Edge* [online], <https://www.defense.gov/Portals/1/Documents/pubs/2018-National-Defense-Strategy-Summary.pdf> [dostęp: 30.04.2018]

⁴³ Nuclear Posture Review [online], Office of the Secretary of Defense, February 2018, <https://media.defense.gov/2018/Feb/02/2001872886/-1/-1/1/2018-NUCLEAR-POSTURE-REVIEW-FINAL-REPORT.PDF> [dostęp: 30.04.2018].

⁴⁴ M.in. *Remarks on "The Path to an Innovative Future for Defense" (CSIS Third Offset Strategy Conference)*. As Delivered by Secretary of Defense Ash Carter, [online], Washington, D.C., Oct. 28, 2016, <https://www.defense.gov/News/Speeches/Speech-View/Article/990315/remarks-on-the-path-to-an-innovative-future-for-defense-csis-third-offset-strat/> [dostęp: 30.04.2018].

⁴⁵ S.R. White, Jr., *Closer than You Think: The Implications of the Third Offset Strategy for the U.S. Army* [online], Strategic Studies Institute and U.S. Army War College Press, October 2017; <http://ssi.armywarcollege.edu/pubs/download.cfm?q=1371>

⁴⁶ *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, BBN, Warszawa 2014.

tegicznego Przeglądu Bezpieczeństwa Narodowego, uaktualnionych w wyniku analizy wniosków z agresji Rosji na Ukrainę.

Strategia ta określa interesy narodowe w dziedzinie bezpieczeństwa oraz wskazuje optymalne sposoby ich realizacji przez wykorzystanie wszystkich zasobów pozostających w dyspozycji państwa w sferze obronnej, ochronnej, społecznej i gospodarczej. Kluczową sprawą jest ich właściwa integracja w systemie bezpieczeństwa narodowego. Ustalenia strategiczne są zbieżne ze strategiami NATO i UE oraz krajowymi dokumentami strategicznymi określającymi kierunki wieloletniego rozwoju państwa.

Interesy narodowe w dziedzinie bezpieczeństwa wyprowadzono z zapisów art. 5 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej i ujęto je w pięciu grupach⁴⁷:

- dysponowanie skutecznym narodowym potencjałem bezpieczeństwa zapewniającym gotowość i zdolność do zapobiegania zagrożeniom, w tym odstraszenia, obrony i ochrony przed nimi oraz likwidowania ich następstw;
- silna pozycja międzynarodowa Polski i członkostwo w wiarygodnych systemach bezpieczeństwa międzynarodowego;
- ochrona indywidualna i zbiorowa obywateli przed zagrożeniami dla ich życia i zdrowia oraz przed naruszeniem, utratą lub degradacją istotnych dla nich dóbr (materialnych i niematerialnych);
- zapewnienie swobody korzystania przez obywateli z wolności i praw, bez szkody dla bezpieczeństwa innych osób i bezpieczeństwa państwa oraz zapewnienie tożsamości narodowej i dziedzictwa kulturowego;
- zapewnienie trwałego i zrównoważonego rozwoju potencjału społecznego i gospodarczego państwa, ze szczególnym uwzględnieniem ochrony środowiska naturalnego oraz warunków życia i zdrowia ludności jako podstawy bytowania.

W ocenie środowiska bezpieczeństwa podkreśla się, że w sąsiedztwie Polski istnieje ryzyko konfliktów o charakterze regionalnym i lokalnym, mogących angażować ją pośrednio lub bezpośrednio w wymiarze niemilitarnym i militarnym. Zagrożenia militarne mogą przybierać formę zagrożeń kryzysowych oraz wojennych, to jest konfliktów zbrojnych o różnej skali – od działań zbrojnych poniżej progu klasycznej wojny, do mniej prawdopodobnego konfliktu na dużą skalę. Wskazuje się, że negatywnie na bezpieczeństwo w Europie rzutuje odbudowywanie mocarstwowości Rosji kosztem jej otoczenia oraz nasilanie się jej konfrontacyjnej polityki, czego przykładem jest konflikt z Ukrainą, w tym aneksja Krymu.

⁴⁷ *Ibidem*, s. 10–11.

Główny wysiłek działań strategicznych (strategii operacyjnej) obejmuje realizację trzech priorytetów polityki bezpieczeństwa⁴⁸:

- zapewnienie gotowości i demonstracja determinacji do działania w sferze bezpieczeństwa i obrony oraz wzmocnienie narodowych zdolności obronnych, ze szczególnym traktowaniem tych obszarów bezpieczeństwa narodowego, w których sojusznicze (wspólne) działania mogą być utrudnione (sytuacje trudnokonsensusowe);
- wspieranie procesów służących wzmocnieniu zdolności NATO do kolektywnej obrony, rozwój Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony UE, umacnianie strategicznych partnerstw (w tym z USA) oraz strategicznych relacji z partnerami w regionie;
- wspieranie i selektywny udział w działaniach społeczności międzynarodowej, realizowanych na podstawie norm prawa międzynarodowego, mających na celu zapobieganie powstawaniu nowych źródeł zagrożeń, reagowanie na zaistniałe kryzysy oraz przeciwdziałanie ich rozprzestrzenianiu się.

Z kolei podstawowym założeniem koncepcji działań przygotowawczych (strategii preparacyjnej) jest właściwe połączenie w systemie bezpieczeństwa narodowego jego składników militarnych i niemilitarnych, wewnętrznych i zewnętrznych. Przy czym system bezpieczeństwa narodowego definiuje się jako siły, środki i zasoby przeznaczone przez państwo do realizacji zadań w tym obszarze, odpowiednio zorganizowane, utrzymywane i przygotowywane. Składa się on z podsystemu kierowania i podsystemów wykonawczych, w tym podsystemów operacyjnych (obronny i ochronne) oraz podsystemów wsparcia (społeczne i gospodarcze)⁴⁹. Działania mające na celu utrzymanie potrzebnego systemu bezpieczeństwa narodowego powinny się koncentrować na realizacji trzech priorytetów preparacyjnych⁵⁰:

- stosownej integracji podsystemu kierowania bezpieczeństwem narodowym;
- profesjonalizacji podsystemów operacyjnych (obronnego i ochronnych);
- powszechności przygotowań podsystemów wsparcia (społecznych i gospodarczych).

W zakończeniu wskazuje się podmioty odpowiadające za realizację postanowień strategii, jakimi są ministrowie kierujący działaniami administracji rządowej, kierownicy urzędów centralnych, wojewodowie, organy samorządu

⁴⁸ *Ibidem*, s. 27.

⁴⁹ *Ibidem*, s. 13.

⁵⁰ *Ibidem*, s. 43.

terytorialnego oraz inne podmioty, we właściwościach których pozostają sprawy z zakresu bezpieczeństwa państwa. Zgodnie z obowiązującym narodowym systemem planowania strategicznego zadania ujęte w Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej powinny być rozwijane w Polityczno-Strategicznej Dyrektywie Obronnej Rzeczypospolitej Polskiej oraz Strategii Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej, a ich weryfikacja oraz wypracowanie propozycji jej aktualizacji, odbywać się powinna między innymi w ramach Strategicznych Przeglądów Bezpieczeństwa Narodowego.

Niestety, z wdrożeniem tej strategii nie było i do tej pory nie jest najlepiej. Co prawda w 2015 roku wydana została przez Prezydenta na wniosek rządu Polityczno-Strategiczna Dyrektywa Obronna⁵¹, ale po zmianie władz politycznych państwa nie podjęto jej realizacji. W szczególności nie opracowano będących jej konsekwencją planów operacyjnych dotyczących funkcjonowania struktur państwa (resortów, województw, samorządów) w czasie zagrożenia i wojny, nie przeprowadzono gier i ćwiczeń będących podstawą do ich zatwierdzenia i weryfikacji⁵². Jednocześnie nie uruchomiono także nowego Strategicznego Przeglądu Bezpieczeństwa Narodowego⁵³, by ustanowić własne, zmienione założenia strategiczne w tej dziedzinie. Nastąpiło bardzo niebezpieczne **zerwanie ciągłości strategicznej** państwa na polu bezpieczeństwa narodowego⁵⁴.

⁵¹ *Szef BBN dla PAP: Dyrektywa obronna najważniejszym dokumentem wykonawczym do Strategii Bezpieczeństwa*, 16 lipca 2015 r. [online], <http://www.bbn.gov.pl/pl/wydarzenia/wypowiedzi-szefa-biura/6907,Szef-BBN-dla-PAP-Dyrektywa-obronna-najwazniejszym-dokumentem-wykonawczym-do-Stra.html>

⁵² *Szef BBN dla PAP ws. ćwiczeń systemu obronnego pk. „Kraj”*, 4 sierpnia 2015 r. [online], <http://www.bbn.gov.pl/pl/wydarzenia/6942,Szef-BBN-dla-PAP-ws-cwiczen-systemu-obronnego-pk-quotKrajquot.html>

⁵³ *Możliwe opcje przeprowadzenia kolejnego Strategicznego Przeglądu Bezpieczeństwa Narodowego* [online], <http://koziej.pl/wp-content/uploads/2015/10/Opcje-II-SPBN.pdf>

⁵⁴ S. Koziej, *Kwadruga polskich grzechów strategicznych w kierowaniu bezpieczeństwem narodowym, Prezentacja tez do dyskusji o strategicznym kierowaniu bezpieczeństwem narodowym RP w latach 2015/16*, Warszawa, 7 listopada 2016, Portal koziej.pl [online], <http://koziej.pl/wp-content/uploads/2016/11/Grzechy-w-kierowaniu-BN.pdf>; także: S. Koziej, *Bezpieczeństwo narodowe RP w latach 2015–2017. Ocena dwuletniego dorobku rządu w sferze bezpieczeństwa narodowego, w tym obronności*, Portal koziej.pl, 15.11.2017r. [online], <http://koziej.pl/wp-content/uploads/2017/11/BEZPIECZE%C5%83STWO-NARODOWE-RP-W-LATACH-2015-2017.pdf>

Co prawda w MON przeprowadzono Strategiczny Przegląd Obrony, którego rezultaty ogłoszono w 2017 roku⁵⁵, ale był on oderwany od całego systemu planowania strategicznego w państwie, oparty na bardzo kontrowersyjnych, nawet w obozie rządzącym, doktrynalnych założeniach politycznego kierownictwa resortu (min. A. Macierewicz został na początku 2018 roku zdymisjonowany), co skutkowało np. bardzo negatywnym dla sił zbrojnych zniszczeniem jednego z najważniejszych priorytetów modernizacyjnych, jakim jest wyposażenie wojska w śmigłowce⁵⁶, poważnym opóźnieniem innego, tzn. obrony przeciwrakietowej, a także wdrażaniem bardzo kontrowersyjnej, zideologizowanej koncepcji tworzenia Wojsk Obrony Terytorialnej. Szczególnym wyrazem błędów MON jest także myślenie o obronie państwa z naruszeniem podstawowych zasad sztuki wojennej⁵⁷. Sytuację bezpieczeństwa państwa dodatkowo komplikuje poważne zakłócenie stosunków z innymi państwami, zwłaszcza sojusznikami w Unii Europejskiej i strukturami europejskimi, co grozi ryzykiem izolacji, a co najmniej peryferyzacji Polski w systemie bezpieczeństwa europejskiego⁵⁸. Jest to bardzo niebezpieczna perspektywa znalezienia się w szarej strefie bezpieczeństwa między Rosją i Zachodem, ze zwiększonymi niewątpliwie w niej wpływami Rosji.

Nie ulega więc wątpliwości, że ten stan rzeczy musi być pilnie zmieniony, a błędy naprawione. Najogólniej rzecz biorąc w koniecznym programie **strategicznej odbudowy bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej**, w tym w szczególności systemu obronności, można wyodrębnić cztery główne obszary jej celów⁵⁹.

- Zapewnić państwowo-strategiczne podejście, zamiast partyjnopolitycznego, do spraw bezpieczeństwa narodowego, w tym natychmiast uruchomić nowy cykl strategiczny przygotowań państwa w sferze bezpieczeństwa

⁵⁵ *Koncepcja obronna Rzeczypospolitej Polskiej*, MON, Warszawa maj 2017 [online], http://www.mon.gov.pl/d/pliki/dokumenty/rozne/2017/06/korp_web_13_06_2017.pdf

⁵⁶ S. Koziej, *Dlaczego zniszczenie priorytetu śmigłowcowego jest także moją porażką*, Portal koziej.pl, 14.05.2018 [online], <http://koziej.pl/wp-content/uploads/2018/05/ZABITY-PRIORYTET-%C5%9AMIG%C5%81OWCOWY.pdf>

⁵⁷ S. Koziej, *Czym grozi doktryna Macierewicza. Ani kroku w tył*, „Gazeta Wyborcza”, 5–7 stycznia 2018 r., <http://wyborcza.pl/magazyn/7,124059,22855784,gen-stanislaw-koziej-czym-grozi-doktryna-obronna.html>

⁵⁸ Symbolem tego skłócenia stała się „słynna” wypowiedź w Sejmie polskiego ministra obrony narodowej o rzekomym odstąpieniu przez Francję Rosji okrętów Mistral za przysłowiowego dolara.

⁵⁹ S. Koziej, *Projekt celów strategicznej odbudowy bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Portal koziej.pl [online], <http://koziej.pl/wp-content/uploads/2017/07/Cele-odbudowy-BNRP.pdf>

(II Strategiczny Przegląd Bezpieczeństwa Narodowego, nowa Strategia Bezpieczeństwa Narodowego, znowelizowana Polityczno-Strategiczna Dyrektywa Obronna/Bezpieczeństwa, Strategiczny Program Przygotowań Obronnych/Bezpieczeństwa ...).

- Odbudować wiarygodność międzynarodową i odzyskać zaufanie sojuszników (z NATO i UE), w tym przez polityczną deklarację celów strategicznych Polski w UE i gotowość włączenia się do głównego centrum integracyjnego.
- W Siłach Zbrojnych RP:
 - odideologizować i odpartyjnić politykę kadrową, w tym przywrócić do służby (pracy) w strukturach państwa zainteresowanych tym oficerów/generałów zwolnionych przez MON w ramach czystki kadrowej,
 - zlikwidować wolontaryzm w politycznym kierowaniu Siłami Zbrojnymi przez zapewnienie właściwego dla ustroju demokracji prawnej systemu cywilnego zwierzchnictwa na poziomie strategicznym (obligatoryjna rola pomocnicza szefa SG dla MON, a w czasie wojny także dla PRP),
 - przyjąć narodowe plany operacyjne (ewentualnościowe) użycia SZ zgodne ze scenariuszami ujętymi w PSDO i uzupełniające plany sojusznicze,
 - w budżetowaniu SZ preferować przeznaczanie środków na ich rozwój jakościowy (techniczny, organizacyjny, szkoleniowy), a nie głównie ilościowy,
 - konsekwentnie kontynuować i przyspieszyć realizację obecnych programów modernizacji technicznej (obrona powietrzna, w tym przeciwrakietowa, śmigłowce, marynarka wojenna) oraz uruchomić nowe programy zgodnie z priorytetami tzw. trzeciej fali modernizacyjnej: systemy przeciwwaskoczeniowe (wywiad, rozpoznanie), cybersystemy, bezałogowce, broń precyzyjna dalekiego zasięgu, technologie satelitarne,
 - przekształcić Wojska OT razem z Narodowymi Siłami Rezerwowymi w organizację przygotowywania rezerw mobilizacyjnych (ich pozyskiwania i szkolenia) dla wszystkich rodzajów SZ, w tym także dla oddziałów OT przewidzianych do mobilizacyjnego rozwinięcia na czas wojny,
 - rozwinąć Akademię Sztuki Wojennej w ponadresortową Akademię Bezpieczeństwa Narodowego, zajmującą się zintegrowanym, ponadresortowym, transsektorowym (comprehensive, multi-domain, cywilno-wojskowym, międzynarodowym i krajowym) bezpieczeństwem na poziomie studiów strategicznych.
- W pozamilitarnych sektorach bezpieczeństwa:
 - zintegrować system kierowania bezpieczeństwem narodowym na poziomie rządowym (Rządowy Komitet Bezpieczeństwa Narodowego,

- Rządowe Centrum Bezpieczeństwa Narodowego), wojewódzkim i samorządowym (przygotowania obronne + zarządzanie kryzysowe + obrona cywilna...),
- zweryfikować w toku ćwiczeń i gier strategicznych i operacyjnych plany operacyjne funkcjonowania resortów, województw i samorządów w razie zagrożenia/kryzysu i wojny,
 - przyjąć programy pozamilitarnych przygotowań w dziedzinie bezpieczeństwa na poziomach krajowym, resortowych wojewódzkich i samorządowych,
 - odpolitycznić/odpartyjnić i profesjonalizować oraz modernizować państwowe służby i straże bezpieczeństwa,
 - rozwijać upowszechnianie wiedzy i kształtowanie świadomości strategicznej instytucji społecznych, podmiotów prywatnych i obywateli w dziedzinie bezpieczeństwa, zwłaszcza przez rozwijanie współpracy z organizacjami pozarządowymi (w tym proobronnymi).

PODSUMOWANIE

Podsumowując analizę trzech etapów transformacji strategicznej polskiej obronności w okresie pozimnowojennym, należy stwierdzić, że głównym wyzwaniem w **pierwszej fazie** było zerwanie z mentalnością „operatora”, czyli wykonawcy zadań strategicznych przychodzących z zewnątrz i zainicjowanie renesansu pełnowymiarowej, kreatywnej narodowej kultury strategicznej, opartej na własnych interesach narodowych. Praktyka pokazała, że nie było to łatwe. Nawyki i zakorzenione procedury zmienialiśmy powoli, długo brakowało instytucji strategicznego myślenia, planowania i kierowania. W tych warunkach jednak udało się sformułować w 1992 roku w miarę nowoczesną i perspektywiczną strategię, której podstawowy cel – jakim było dołączenie do zachodnich struktur bezpieczeństwa – został osiągnięty w 1999 roku.

Po wstąpieniu do NATO rozpoczęła się **druga faza** rozwoju naszej narodowej polityki obronnej. Jej główną treścią była z jednej strony – transformacja własnego systemu bezpieczeństwa odpowiednio do ciągle zmieniających się warunków członkostwa w NATO i UE, a z drugiej – zdobywanie doświadczenia w strukturach sojuszniczych, w tym w aktywnym kształtowaniu ich stosownie do własnych narodowych interesów. Transformacja to głównie dostosowywanie sił zbrojnych do standardów NATO oraz włączanie się w praktykę strategiczną i operacyjną zarówno NATO, jak i UE.

Od 2014 roku, kiedy Rosja agresją na Ukrainę i konfrontacyjną polityką wobec Zachodu doprowadziła do zakończenia okresu pozimnowojennego i w praktyce wypowiedziała Zachodowi drugą, hybrydową zimną wojnę, obronność III Rzeczypospolitej weszła w **trzecią fazę** transformacji strategicznej. Pierwszą odpowiedzią na neozimnowojenne warunki była Strategia Bezpieczeństwa Narodowego z 2014 roku. Niestety, zmiana polityczna w Polsce spowodowała zerwanie ciągłości strategicznej w funkcjonowaniu państwa i wprowadziła dodatkowe, w stosunku do zewnętrznych zagrożeń, wewnętrzne ryzyka w sferze bezpieczeństwa narodowego. Polska stoi niewątpliwie w obliczu strategicznej odbudowy bezpieczeństwa narodowego, zarówno w wymiarze zewnętrznym (relacje z sojusznikami), jak i wewnętrznym (przywrócenie ciągłości strategicznej w funkcjonowaniu państwa).

BIBLIOGRAFIA

- Aleksandrowicz T.R., *Podstawy walki informacyjnej*, Editions Spotkania, Warszawa 2016.
- Amerykańska tarcza antyrakietowa – pomiędzy polityką, ekonomią a interesami supermocarstw*, dyskusja zorganizowana przez „Klub Polska 2015+” Związku Banków Polskich, Warszawa, 20.06.2007 r., relacja [online], <http://www.zbp.pl/site.php?s=Yjk0ZmJkMmMwNjAzMTM=&a=M2VjNGUyOTc5OTc3ODkx>
- Amerykańska tarcza antyrakietowa a interes narodowy Polski – dyskusja 7 sierpnia 2006*, „Przegląd Środkowoeuropejski” nr 43/44, grudzień 2006.
- Assessing the Conventional Force Imbalance in Europe: Implications for Countering Russian Local Superiority*, RAND Corporation, Santa Monica 2018.
- Biała Księga Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, BBN, Warszawa 2013 [online], https://www.bbn.gov.pl/ftp/dok/01/Biala_Ksiega_inter_mm.pdf
- Blackwill R.D., Gordon P.H., *Containing Russia, How to Respond to Moscow's Intervention in U.S. Democracy and Growing Geopolitical Challenge*, Council on Foreign Relations, Council Special Report, No. 80, January 2018 [online], https://www.cfr.org/sites/default/files/report_pdf/CSR80_BlackwillGordon_ContainingRussia.pdf
- Co wynika z naszej doktryny?* „Żołnierz Wolności” z 14 marca 1990 r.
- D'Abernon E.V., *Osiemnasta decydująca bitwa w dziejach świata – pod Warszawą 1920 r.*, PWN, Warszawa 1990.

- Koncepcja obronna Rzeczypospolitej Polskiej*, MON, Warszawa maj 2017 [online], http://www.mon.gov.pl/d/pliki/dokumenty/rozne/2017/06/korp_web_13_06_2017.pdf
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 1997.
- Koziej S., *Amerykański system obrony przeciwrakietowej*, Rocznik Strategiczny 2007/08, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2008.
- Koziej S., *Bezpieczeństwo narodowe RP w latach 2015–2017. Ocena dwuletniego dorobku rządu w sferze bezpieczeństwa narodowego, w tym obronności*, Portal koziej.pl, 15.11.2017r. [online], <http://koziej.pl/wp-content/uploads/2017/11/BEZPIECZE%C5%83STWO-NARODOWE-RP-W-LATACH-2015-2017.pdf>
- Koziej S., *Czym grozi doktryna Macierewicza. Ani kroku w tył*, „Gazeta Wyborcza”, 5–7 stycznia 2018 r., <http://wyborcza.pl/magazyn/7,124059,22855784,genstanislaw-koziej-czym-grozi-doktryna-obronna.html>
- Koziej S., *Dlaczego zniszczenie priorytetu śmigłowcowego jest także moją porażką*, Portal koziej.pl, 14.05.2018 [online], <http://koziej.pl/wp-content/uploads/2018/05/ZABITY-PRIORYTET-%C5%9AMIG-%C5%81OWCOWY.pdf>
- Koziej S., *Doktryna obronności Rzeczypospolitej Polskiej (Zarys projektu)*, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 1992.
- Koziej S., *Hybrydowa zimna wojna w Europie*, Pułaski Policy Papers, Komentarz Międzynarodowy Pułaskiego, Fundacja im. K. Pułaskiego, Warszawa 5.09.2016 r. [online], http://pulaski.pl/wp-content/uploads/2015/02/Pulaski_Policy_Papers_Nr_20_16.pdf
- Koziej S., *Kwadryga polskich grzechów strategicznych w kierowaniu bezpieczeństwem narodowym. Prezentacja tez do dyskusji o strategicznym kierowaniu bezpieczeństwem narodowym RP w latach 2015/16*, Warszawa, 7 listopada 2016, Portal koziej.pl [online], <http://koziej.pl/wp-content/uploads/2016/11/Grzechy-w-kierowaniu-BN.pdf>
- Koziej S., *Nakręcanie drugiej zimnej wojny*, Portal koziej.pl [online], <http://koziej.pl/wp-content/uploads/2018/03/Nakr%C4%99canie-II-zimnej-wojny.pdf>
- Koziej S., *Projekt celów strategicznej odbudowy bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Portal koziej.pl [online], <http://koziej.pl/wp-content/uploads/2017/07/Cele-odbudowy-BNRP.pdf>
- Koziej S., *Rozmowy o bezpieczeństwie*, Oficyna Wydawnicza Uczelni Łazarzkiego, Warszawa 2016 [online], https://www.lazarski.pl/fileadmin/user_upload/oficyna/ksiazki/Rozmowy_o_bezpieczenstwie__Koziej.pdf

- Koziej S., *Rozważania o bezpieczeństwie*, Oficyna Wydawnicza Uczelni Łazarskiego, Warszawa 2016 [online], http://www.lazarski.pl/fileadmin/user_upload/oficyna/O_bezpieczenstwie_narodowym_Polski___okladka.pdf
- Koziej S., *Russia writes new rules for post-Cold War rivalry with NATO*, Portal Geopolitical Intelligence Services, 6 September 2017 [online], <https://www.gisreportsonline.com/russia-writes-new-rules-for-post-cold-war-rivalry-with-nato,defense,2315,report.html>
- Koziej S., *Strategic Dilemmas of NATO and the EU. The Main Pillars of Euro-Atlantic Security*, [w:] *A Transatlantic or European Perspective of World Affairs*, red. A. Podraza, Instituto Franklin, Madrid 2018.
- Koziej S., *Strategiczne środowisko bezpieczeństwa międzynarodowego i narodowego w okresie pozimnowojennym*, Skrypt internetowy, Warszawa/Ursynów 2010 [online], http://koziej.pl/wp-content/uploads/2015/05/Srodowisko_bezpieczenstwa_-_skrypt.doc
- Koziej S., *Strategiczne wnioski z manewrów Zapad 2017: budowa przez Rosję „bezpiecznika” w neozimnowojennej grze z Zachodem*, „Pułaski Policy Papers, Komentarz Międzynarodowy Pułaskiego”, Fundacja im. K. Pułaskiego, Warszawa 21.09.2017 r. [online], https://pulaski.pl/wp-content/uploads/2017/09/Pulaski_Policy_Papers_Nr_19_17.pdf
- Koziej S., *Strategie bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej polskiej z 2003 i 2007 roku*, Skrypt internetowy, Warszawa/Ursynów 2008 [online], http://koziej.pl/wp-content/uploads/2015/07/strategie_rp_03_i_07.doc
- Koziej S., *Studia o bezpieczeństwie*, Oficyna Wydawnicza Uczelni Łazarskiego, Warszawa 2017.
- Koziej S., *Szkic do dyskusji o przyszłej strategii poszerzonego NATO (Spojrzenie z polskiej perspektywy)*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Warszawa–Toruń 1998 (również: Wydawnictwo AON, Warszawa 1998).
- Koziej S., *Tezy i komentarze do prac nad strategią bezpieczeństwa i obronności Rzeczypospolitej Polskiej*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Warszawa–Toruń 1998 (również: Wydawnictwo AON, Warszawa 1998).
- Koziej S., *Wstępne studium o obronności Polski u progu XXI wieku*, Akademia Sztabu Generalnego WP, Warszawa 1990.
- Kroenig M., *A Strategy for Deterring Russian Nuclear De-Escalation Strikes*, Atlantic Council, April 2018 [online], http://www.atlanticcouncil.org/images/Nuclear_Strategy_WEB.pdf
- Kuzio T., D’anierit D., *Towards a New Cold War?* [online], <http://www.e-ir.info/2018/06/23/towards-a-new-cold-war/>
- Lakomy M., *Cyberprzestrzeń jako nowy wymiar rywalizacji i współpracy państw*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2015.

- Lucas E., *Nowa zimna wojna. Jak Kreml zagraża Rosji i Zachodowi*, Dom Wydawniczy REBIS, Poznań 2008.
- Madej M., *NATO after the Georgian Conflict: A New Course or Business as Usual?*, PISM Strategic Files, January 2009.
- Modern Political Warfare: Current Practices and Possible Responses* [online], RAND Corporation, Santa Monica, April 07, 2018; https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR1700/RR1772/RAND_RR1772.pdf
- Możliwe opcje przeprowadzenia kolejnego Strategicznego Przeglądu Bezpieczeństwa Narodowego* [online], <http://koziej.pl/wp-content/uploads/2015/10/Opcje-II-SPBN.pdf>
- Nuclear Posture Review* [online], Office of the Secretary of Defense, February 2018, <https://media.defense.gov/2018/Feb/02/2001872886/-1/-1/1/2018-NUCLEAR-POSTURE-REVIEW-FINAL-REPORT.PDF> [dostęp: 30.04.2018].
- Pacek B., *Wojna hybrydowa na Ukrainie*, Oficyna Wydawnicza RYTM, Warszawa 2018.
- Persson G., *Russian Military Capability in a Ten-Year Perspective – 2016*, FOI, Stockholm, December 2016 [online], <https://www.foi.se/report-search/pdf?fileName=D%3A%5CReportSearch%5CFiles%5C5fa9f89b-8136-4b15-9aaf-1d227aee90a0.pdf>
- Polityka bezpieczeństwa i strategia obronna Rzeczypospolitej Polskiej* [online], http://koziej.pl/wp-content/uploads/2015/07/Strategia_RP_z_92_r.doc
- Remarks on „The Path to an Innovative Future for Defense” (CSIS Third Offset Strategy Conference). As Delivered by Secretary of Defense Ash Carter*, [online], Washington, D.C., Oct. 28, 2016, <https://www.defense.gov/News/Speeches/Speech-View/Article/990315/remarks-on-the-path-to-an-innovative-future-for-defense-csis-third-offset-strat/> [dostęp: 30.04.2018].
- Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, BBN, Warszawa 2014
- Strategia obronności Rzeczypospolitej Polskiej*, MON, Warszawa 2000 r. [online], http://koziej.pl/wp-content/uploads/2015/07/Strategia_Obronna_RP_z_2000_r.doc
- Summary of the 2018 National Defense Strategy of the United State of America: Sharpening the American Military’s Competitive Edge* [online], <https://www.defense.gov/Portals/1/Documents/pubs/2018-National-Defense-Strategy-Summary.pdf> [dostęp: 30.04.2018].

- Szef BBN dla PAP ws. ćwiczeń systemu obronnego pk. „Kraj”*, 4 sierpnia 2015 r. [online], <http://www.bbn.gov.pl/pl/wydarzenia/6942,Szef-BBN-dla-PAP-ws-ctwiczen-systemu-obronnego-pk-quotKrajquot.html>
- Szef BBN dla PAP: Dyrektywa obronna najważniejszym dokumentem wykonawczym do Strategii Bezpieczeństwa*, 16 lipca 2015 r. [online], <http://www.bbn.gov.pl/pl/wydarzenia/wypowiedzi-szefa-biura/6907,Szef-BBN-dla-PA-P-Dyrektywa-obronna-najwazniejszym-dokumentem-wykonawczym-do-S-tra.html>
- Świat współczesny wobec użycia siły zbrojnej. Dylematy prawa i polityki*, red. nauk. J. Kranz, IWEuroPrawo, Warszawa 2009.
- Tarcza antyrakietowa w Polsce – mniej czy więcej bezpieczeństwa?*, debata zorganizowana przez BCC, CSM i SEA, Warszawa 1.03.2007, relacja [online], http://www.bcc.org.pl/dzialalnosc_goscie_szczegoly.php?objectID=2643
- Tarcza antyrakietowa w Polsce. Szansa czy zagrożenie?*, dyskusja zorganizowana przez miesięcznik „Znak” oraz Wyższą Szkołę Europejską im. ks. J. Tischnera, Kraków 16.04.2007 r., relacja: „Znak” nr 6, czerwiec 2007, s. 73–91.
- The Alliance’s Strategic Concept. Agreed by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Rome on 7–8 November 1991*, [w:] *NATO Handbook*, Brussels 1995.
- The Russian – Ukrainian gas conflict*, Russian Analytical Digest, 20 January 2009.
- The Russian Ukrainian gas war*, EASTWEEK, OSW, 7.01.2009 r.
- Uchwała Komitetu Obrony Kraju z dnia 21 lutego 1990 r. w sprawie doktryny obronnej Rzeczypospolitej Polskiej* [online], http://koziej.pl/wp-content/uploads/2015/07/Doktryna_obronna_RP_z_1990_r.doc
- White S.R., Jr., *Closer than You Think: The Implications of the Third Offset Strategy for the U.S. Army* [online], Strategic Studies Institute and U.S. Army War College Press, October 2017; <http://ssi.armywarcollege.edu/pubs/download.cfm?q=1371>
- Wystąpienie Władimira Putina na konferencji w Monachium w sprawie polityki bezpieczeństwa, 10 lutego 2007 r.* [online], https://poland.mid.ru/web/polska_pl/mowa-niezalezna/-/asset_publisher/Ja7DzAjoASv1/content/id/9249491
- Zadania i organizacja Sił Zbrojnych RP wobec przemian w polityce europejskiej*, Materiały z seminarium OKP, 24 lipca 1990 roku, Warszawa 1990.
- Żemła E., *Zdradzeni*, Wyd. Czerwone i Czarne, Warszawa 2017
- Послание Президента Федеральному Собранию*, 1 марта 2018 года [online], <http://www.kremlin.ru/events/president/news/56957>
- Цырдя Б., *Русско-украинская (американская) газовая война*, REGNUM, 16 января 2009 [online], <http://www.inosmi.ru/translation/246734.html>

REFLEKSJE NA 100-LECIE NIEPODLEGŁOŚCI: TRANSFORMACJA STRATEGICZNA OBRONNOŚCI III RP

Streszczenie

W strategicznej transformacji polskiej polityki obronnej w okresie pozimnowojennym można wyróżnić trzy fazy: wybijanie się na samodzielność strategiczną w dekadzie lat 90., integracja z zachodnimi strukturami bezpieczeństwa w pierwszej dekadzie XXI wieku i trwająca obecnie adaptacja strategiczna do neozimnowojennych warunków konfrontacji między Rosją i Zachodem. Głównym wyzwaniem w pierwszej fazie było przejście od ubezwłasnowolnienia strategicznego w czasach Układu Warszawskiego do renesansu i kształtowania pełnowymiarowej, kreatywnej narodowej kultury strategicznej, opartej na własnych interesach narodowych. Główną treścią drugiej fazy była z jednej strony – transformacja własnego systemu bezpieczeństwa odpowiednio do ciągle zmieniających się warunków członkostwa w NATO i UE, a z drugiej – zdobywanie doświadczenia w strukturach sojuszniczych, w tym w aktywnym kształtowaniu ich stosownie do własnych narodowych interesów. Trzecia faza w praktyce rozpoczęła się od 2014 roku, kiedy Rosja agresją na Ukrainę i konfrontacyjną polityką doprowadziła do ukształtowania się neozimnowojennych warunków bezpieczeństwa w jej relacjach z Zachodem. Jednocześnie zmiana polityczna w Polsce spowodowała zerwanie ciągłości strategicznej w funkcjonowaniu państwa i wprowadziła dodatkowe, w stosunku do zewnętrznych zagrożeń, wewnętrzne ryzyka w sferze bezpieczeństwa narodowego. Polska stoi obecnie w obliczu konieczności strategicznej odbudowy bezpieczeństwa narodowego, zarówno w wymiarze zewnętrznym (relacje z sojusznikami), jak i wewnętrznym (przywrócenie ciągłości strategicznej w funkcjonowaniu państwa).

Słowa kluczowe: Bezpieczeństwo narodowe, obronność, strategia, transformacja, integracja, NATO, Rosja

REFLECTIONS ON THE CENTENARY OF INDEPENDENCE: STRATEGIC TRANSFORMATION OF THE THIRD POLISH REPUBLIC'S DEFENCE

Abstract

In the strategic transformation of the Polish defence policy in the post-Cold War period, three phases can be distinguished: breaking into strategic independence in the 1990s, integration with the Western security structures

in the first decade of the 21st century and ongoing strategic adaptation to the neo-Cold War conditions of confrontation between Russia and the West. The transition from strategic incapacitation during the Warsaw Pact to renaissance and the development of a full-size, creative national strategic culture based on national interests was the main challenge in the first phase.. The main content of the second phase was, on the one hand, the transformation of its own security system in accordance with the ever-changing conditions of membership in NATO and the EU, and on the other hand, gaining experience in allied structures, including actively shaping them in accordance with Poland's own national interests. The third phase began in 2014 in practice, when Russia's aggression towards Ukraine and its confrontational policy led to the formation of neo-cold war conditions of security in its relations with the West. At the same time, the political change in Poland caused the breaking of strategic continuity in the functioning of the state and introduced additional risks to the external threats in the sphere of national security. Poland is currently facing the necessity of a strategic reconstruction of national security, both in the external dimension (relations with allies) and the internal one (restoring strategic continuity in the functioning of the state).

Key words: national security, defence, strategy, transformation, integration, NATO, Russia

РАЗМЫШЛЕНИЯ ПО СЛУЧАЮ 100-Й ГОДОВЩИНЫ НЕЗАВИСИМОСТИ: СТРАТЕГИЧЕСКАЯ ТРАНСФОРМАЦИЯ ОБОРОНЫ ТРЕТЬЕЙ РЕСПУБЛИКИ ПОЛЬША

Резюме

В стратегической трансформации польской оборонной политики в период после окончания холодной войны можно выделить три этапа: преодоление стратегической независимости в 1990-х годах, интеграция с западными структурами безопасности в первом десятилетии XXI века и текущая стратегическая адаптация к условиям конфронтации между Россией и Западом в условиях новой холодной войны. Основной задачей на первом этапе стратегической трансформации был переход от стратегической недееспособности во времена Варшавского договора к возрождению и формированию многомерной творческой национальной стратегической культуры, основанной на собственных национальных интересах. Основное содержание вто-

рого этапа - это, с одной стороны, трансформация собственной системы безопасности в соответствии с постоянно меняющимися условиями членства в НАТО и ЕС, а с другой - получение опыта в смежных структурах, в том числе активное формирование их в соответствии с собственными национальными интересами. Начало третьего этапа на практике было положено в 2014 году, когда агрессия России против Украины и ее конфронтационная политика привели к формированию предпосылок для новой холодной войны во взаимоотношениях с Западом. В то же время политические изменения в Польше привели к разрыву стратегической преемственности в функционировании государства и вызвали дополнительный, по отношению к внешним угрозам, внутренний риск в сфере национальной безопасности. В настоящее время Польша оказалась перед лицом необходимости стратегической реконструкции национальной безопасности – как во внешнем (взаимоотношения с союзниками), так и во внутреннем измерении (восстановление стратегической преемственности в функционировании государства).

Ключевые слова: национальная безопасность, оборона, трансформация, интеграция, НАТО, Россия

Cytuj jako:

Koziej S., *Refleksje na 100-lecie niepodległości: transformacja strategiczna obronności III RP*, „Myśl Ekonomiczna i Polityczna” 2018 nr 4(63), 124–156. DOI:10.26399/meip.4(63).2018.47/s.koziej

Cite as:

Koziej, S. (2018) ‘Refleksje na 100-lecie niepodległości: transformacja strategiczna obronności III RP’ [‘Reflections on the centenary of independence: strategic transformation of the Third Polish Republic’s defence’], *Myśl Ekonomiczna i Polityczna* 4(63), 124–156. DOI:10.26399/meip.4(63).2018.47/s.koziej